

כאשר גולדה מתרגמת

לכל זוג

מוחר להתחתן!

במדינת ישראל שולטת הכפיה הדתית. לכן אין יהודי, שנשא נוצריה בחו"ל, יכול להתגרש ממנה כאן, גם כששני בני-הזוג משתוקקים לכך. אמילו ישראלית יהודיה, שנישאה לתייר יהודי מאמריקה, אינה יכולה להתגרש. ראו, את "חוק קביעת שיפוט בענייני החרת נשואין", הנותן לבית-המשפט הממלכתי סמכות בעניין זה. השתמשתי בהזדמנות זו כדי להתריע על המצב, השולל מן הישראלי המרי דרני את חופש-הנשואין וחופש-הגירוי שיו:

אורי אבנרי: הצעת חוק זו היא טלאי של המאה העשרים על כגד מרופט מימי הביניים. היא מרכיבה, כאילו, מעצור של מכונית מודרנית על עגלת-סוסים. אלו בלשון צבאית: היא שמה מיקלע מודרני על רכבי-מלחמה מימי המלחמות המכבים. תחושתו של האדם המודרני, של המוסר המודרני, אומרת: האדם הוא אישיות בת-חורין בפני עצמו — וזכותו האישית, הריבונית, קודמת לכל השתייכות גזעית, אגנית ודתית.

זכותו של כל זוג לאהבה, לנישואין, לבניין משפחה — היא זכות ריבונית, בלתי כשירה לאמונתם באלוהי ישראל, ב"ברואה, בישוע בן מרים או במאו סטה טונג. ומדינה שאינה מכירה ואיננה מקיימת זכות זו — הרי לא יכירו מקימה בין המדינות מתקדמות.

מה היינו אומרים על מדינה, שבה אסור לבת פועל לנישוא לאדם עשיר, או לאדם בן מעמד הגשמה זו. לכן אצביע בעד.

שפירא

האצולה? היו מדינות כאלה. אנו קוראים להן מדינות סיאודליות. מה היינו אומרים על מדינה שבה אסור לבן הגזע השחור או הצהוב להינשא לבן הגזע הלבן? יש כאלה. אנו קוראים להן מדינות גזעניות או פשיסטיות.

מה אנו אומרים על מדינה שבה אין אדם נוצרי יכול לשאת אשה יהודיה, ולהיפך, כפי שקיים במדינתנו?

אנו אומרים שזוהי מדינה תיאוקרטית. לזוג כזה אומרת המדינה, אומרת הממשלה: סעו לקפריסין, סעו למכסיקו, ושם הינשאו. איו מין מדינה, איו מין ממשלה, היא זו?

עכשיו באה הממשלה הזאת ואומרת: לנישוא אסור לכם לפי חוקי מדינת ישראל, אבל להתגרש מותר לכם. כדי להינשא — סעו לקפריסין, סעו למכסיקו. אבל להתגרש תוכלו בתל-אביב ובירושלים. מדוע קיימת כפיה דתית זו, בימי שילטון המע"ז?

אורי אבנרי: ...למה קיים המצב הזה? כולנו יודעים למה: בגלל שיקולים קואליציוניים. פה אני רוצה לשאול שאלה פשוטה: לכם, רבותי מהמערך עבודה-מפ"ם — יש רוב מוחלט בכנסת. אתם בודאי מקווים לרוב מוחלט בכנסת הבאה. אם כן, איו הצ"ד דקה יש לכם לקיים מצב שכל הבוחרים שלכם, או כמעט כל הבוחרים שלכם, מתנגדים באי?

אתם באים ואומרים: דרושה אחדות לארץ מית, יש שעת-חירום, יש צורך לקיים קואליציה רחבה, ולכן אנו צריכים לשלם מחיר דתיים. מי מעל על המעמס רמב שחור מאוד.

הרי זה כאילו אתם אומרים, שהשותפים הדיניים שלכם יושבים בשעת-חירום עליונה זו בממשלת הליכוד הלאומי רק תמורת ליטרת-הבשר של חוקים של ימי-הביניים! אילו הייתי שייך למפלגות הדתיות, הייתי מתקומם נגד טענה זו!

מכאן עברנו לצד אחר של העניין: אורי אבנרי: ...אני מתקשה לעייתם להבין כיצד אנשים, החיים בשליש ה"שלישי של המאה העשרים מוכנים לעשות שקר בנפשם בתחילת דרכם המשותפת, לנישוא זה לזו בטכס דתי, שעה שהינם חסרי כל אמונה דתית. זה חל גם עלי. גם אני הייתי נאלץ לעבור את הטכס הזה, ועברתי אותו. ואני תמה על עצמי איך עברתי אותו. מי שאינו דתי, בשבילו זהו טכס פאגאני ותו לא. אצל אדם דתי נובע הטכס מהשקפת-עולמו ומצפוננו, לגביו זהו טכס קדוש. כל הכבוד לו.

שלמה יעקב גרום: איזה טכס אתה מציג?
אורי אבנרי: אני מציג טכס כמקובל ברוב מדינות העולם המערבי, טכס חגיגי, בפני רשות חילונית. אני רוצה, חלילה, לשלול טכס דתי מאלה הרוצים בו. להיפך. אני רוצה שכל זוג צעיר יבחר בטכס שהוא רוצה בו.

שלמה יעקב גרום: איש הישר בי עינו יעשה?
אורי אבנרי: בדיוק, איש הישר בי עינו יעשה. אולי שמח כאן את האצבע על הפסוק האחד בתנ"ך המסביר את כל ההבדל דל בין ההתקפה האורתודוקסית לבין ההשקפה החילונית.

אנו אומרים: איש הישר בעינו יעשה, כל עוד אינו פוגע בזולתו. זוהי תורת-החיים הליברלית על רגל אחת.
סיכמנו את נישתנו לגבי הצעת-החוק אורי אבנרי: ...אבל בהצעת-החוק יש התקדמות, מכיוון שהיא מחסלת כמה תופעות של עוול ועיוות.

מנחם פרוש: (אגו"י): עוד התקדמות כזאת, והשגת הכל.
אורי אבנרי: הלוואי.
מנחם פרוש: צריך להבחיר זאת...
אורי אבנרי: אני בהחלט מוכן לעזור לך להבחיר זאת לחברים שלך. אנו רוצים בהפרדה מוחלטת של הדת מן המדינה. חוק זה אינו מגשים זאת. הוא רחוק מלהגשים זאת. אבל לפחות יש בו צד אחד לקראת הגשמה זו. לכן אצביע בעד.

מי מאמין ברוחות?

● **אחריות קולקטיבית.** משה דיין הסביר, בתשובה לשאלתה שלנו, מדוע הורה לסוּפֵץ בית של משפחת גערה חבלנית בעזה.

● **אורי אבנרי:** כבוד השר, האם פועל משרד-הביטחון על פי העיקרון של אחריות קולקטיבית של המשפחה לבניה?

● **משה דיין:** כן.
● **האמונה ברוחות.** דיין אישר, בתשובה לשאלתה אחרת שלנו, שהיפנה לחילייהם את חוות-הדעת הספיריטואליסטית של הגברת מרגוט קלאוזנר, ביחס ל"נסיכות טביעת הצוללת זקר".

● **אורי אבנרי:** האם נובע מכך שמש"ר-הביטחון קבע יחס לפארא-פסיכולוגיה?

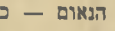
● **משה דיין:** לא.
● **מוות כמעצרה.** שרה-המשטרה ענה לשאלתה שלנו על מותו של העציר קא"ם אבריקר בידי המשטרה, והודיע ש"נתמנה שופט-שלום כחוקר נסיבות-המוות".

● **אורי אבנרי:** מכיוון שבמיקרה זה המשטרה חייבת גם החוקרת וגם הנחקרת גם מוסרת חוות-הדעת הרפואית וגם החוקרת את בעל חוות-הדעת — האם כבוד השר אינו סבור שמן הצדק הוא-למנות פרקליט בלתי-תלוי, שאינו עובד-המדינה, כדי שיפועי ויחוקר את העדיף?

● **אליהו ששון:** עניין זה אינו בסמכות המשטרה, אלא בסמכות השופט. (כידוע, הגיש אמונון זכרוני בשמי בקשה למנות אותו לתפקיד זה. השופט סירב.)

אחרי חודש של סגרה, היה זה ממש עינוי לחזור לכנסת. לא בגלל המאמץ, שאליה כבר התרגלנו איכשהו, אלא בגלל האחריות המדכאת של ניתוק מוחלט מן המציאות, השררת בבניין זה. מי שאוניו כריות, יודע כי בימים האחרונים חלה תזווה השובה מאוד, עמוקה מאוד, בדעת-הקהל. תזווה זו נוגעת למצב בקריה-הפסקת-האש, ליוזמת המעצמות, לבעיית השטחים. אין ספק כי אחרית האשליה מתחילה להימוג. אבל בכנסת אין לכל זה זכר. שם מדבר כל אחד כמו שדיבר לפני שנה וחצי — ואף לפני שלושים וחמישים שנה.

השכוע הראשון נפתח בחיכות המדיני הגדול, שהוכיח את הדבר בצורה המדכאת ביותר. איש לא אמר בו דבר שלא יכול היה לומר אותו, ללא שינוי מילה אחת, לפני שנה. אחריו, מצידו, התכוונו לשאת נאום חריף ביותר, ובו התייחסות חדשה להתפתחות המדינית והביטחונית. קדמה לכך התייעצות ארצית של תנועתנו, כירור מעמיק שנמשך כשמונה שעות תמימות, ובו נמסר מידע שברובו אינו ניתן לפירסום.

כשהחלטנו על קו זה, היה ברור לנו כי ניכנס להתנגשות חזיתית עם גולדה מאיר, וכי היא תגיב בחימה שפוכה. נבואה זו התגשמה במלואה.

לוי אשכול, שהיה לו יחס מיוחד אלינו, היה עונה לנאומו באריכות רבה, לעיתים בחריפות, אך תמיד בהגינות, בהסתכלו לעברי בכל עת התשובה. גולדה, השונאת אותנו שינאה בולטת, התפלמסה עימנו בחריפות קיצונית, תוך סילוף דברינו, ומבלי להסתכל בנו בכל עת הדיבור.

היא השאירה את תשובתה זו לסוף הנאום — כדי להבדיל בכירור בין קטע זה ובין שאר דבריה:

גולדה מאיר: ...ולבסוף, לדברי חברי-הכנסת אבנרי את הבניין רואה הרבה שטח משותף לוויכוח, לולא היתה פה הופעה יוצאת מגדר הרגיל, שהיתה מורכבת מתבוסנות מובהקות, אבל לא רק תבוסנות, שאיש שהגיע למצב כזה וסובל מכך שזה נשאר אצלו, אבל הפיכת תבוסנות לדגל, למען נסות להשפיע גם על אחרים להגיע לתבוסנות הזאת.

ואחד העמודים עליו בנה חברי-הכנסת אבנרי את הבניין הזה, אני מודיעה כאן במלוא האחריות — למדתי פעם מחבר שלי, עוד באמריקה, בסניף המפלגה היה איש עדין מאוד, אשר כאשר מישהו היה אומר דבר מה שלא התאים כל-כך למציאות, היה אומר לו: זו לי אמת גדולה (באדיש) — כל הסיפור המתק הזה, מקומו אולי יעיונות, אבל הסיפור המתק הזה שבעוד שבועיים שבועיים המעצמות יחייבו על כך, בעוד חודש יהיה כך, בעוד שלושה חודשים יהיה כך, ובעוד חודשיים הממשלה תסכים לזה ולזה — מדין הוא דבר פרטי, אך להעני להגיד שיש לו ידענות ממקור מוסמך — אולי, אבל להעני ולהגיד מהמקום הזה שהוא יודע, כי החומר הזה נמסר לראש ממשלת-ישראל ולחברי ממשלת-ישראל — אין בין זה לבין אמת מינימלית כל קשר.

גולדה

אורי אבנרי: נחיה ונראה, גברתי. **גולדה מאיר:** מה אנחנו צריכים לראות? אתה אמרת שאתה יודע שזה נמסר לי.

אורי אבנרי: אני חוזר על זה, גברתי. **גולדה מאיר:** אז אתה חוזר על דבר שהוא בניגוד גמור לאמת. **מיכאל חזני:** רק העולם הבא הוא עולם האמת. הוא בעולם הזה.

גולדה מאיר: חברי-הכנסת אבנרי הודיע לנו, שההיסטוריה נתנה לנו הזדמנות להגיע לדברים חשובים וגדולים, ועכשיו הוא — ובציטוט "אנחנו" — מודיע — כנראה כדובר ההיסטוריה — שהזמן נגמר ועכשיו צריך להיכנע.

הכל מותר, אבל רשימה שהלכה לעם וזכתה למקום אחד — לא חשוב, זה בכל זאת אחד, גם כאשר הדובר אומר: "אנחנו", זה בכל זאת אחד — אבל שהוא מעז לדבר בשם העם, ומרשה לעצמו לנגן על המיתר הקדוש ביותר, על בחורי צה"ל שנופלים — ברצוני להגיד שהייתי יכולה ליעץ לחברי-הכנסת אבנרי לא ללכת בדרך זו. אבל אני לא מיעצת לו. אני יכולה להביע צער עמוק שבזמנים כאלה, בזמן הזה, במקום הזה, — אופוזיציה זה בסדר; אבל למען השם, גם אופוזיציה צריכה להיות לה אחריות. גם אופוזיציה זה מעמד מסוים, ואופוזיציה, מחטירה מעצמה כל אחריות, אינה ממלאה את התפקיד שהעם הסיל עליה להיות אופוזיציה. לא ממשלה כי אם אופוזיציה — גם זה מחייב אחריות.

אם תעיין עתה, לאור דברים אלה, בנוסח המלא של נאומו (בעמוד מחול), תגלה בנקל את החוטים הגסים של הדמגוגיה שבדבריה.

● לא היה בדברינו שום "תבוסנות" — להיפך, ביטאנו אמונה שלימה באספרות השלום. התייאשו רק ממנה.

● אבסורד גמור הוא לטעון כי לממשלה לא נמסרו פרטים על דיוני ארבע המעצמות, ועל כהונת הסובייטים לבני הפעלתו. אילו הייתה הכחשה זו נכונה — היו צריכים להעמיד כמה שגרירים ישראלים אל הקיר, אולם אני יודע שאין זה נכון. בידי הגברת מאיר יש אותה האינפורמציה שיש לי.

● אין שמץ של אמת בכך שהתיימרנו, בנאומו, לדבר "בשם העם", אמרנו במה רוצה העם, לדעתנו.

● לא ניגנו על "המיתר הקדוש ביותר", אלא תבענו ללכת בדרך שיש לה סיכוי להפסיק את שפיכות-הדמים. דחקה גולדה עצמה ניגנה ארוכות על "המיתר" הזה, בנאום הפתיחה שלה, כשניברה בקול חנוק על הבחורים שנפלו.

● אין תכסיס וזו יותר מאשר להאשים את הזולת ב"חוסר אחריות".
● על נקודה אחרונה זה הגבתי מייד. כשקמתי לקרוא מעל הדוכן את הצעת-ההחלטה שלנו, הקדמתי כמה מילים על "אחריות" (ראה מיסגרת).

אחרי הפגרה חזרו החיכים במרץ מחודש. בעת נאומה של גולדה נכחו למעלה מ-90. למחרת היום, בשעה 7.15, בעת הדיון על משרד-הרוואר, המעסיק 12 אלף עובדים והנוגע לכל אורח, ספרתי 8 (שמונה!) חברי-כנסת, מלבד הנאום (ווארץ), היור"ר (הקטיין), השר ישעיהו ואנוכי.

רשימת הנוכחים: המערך — 4 מתוך 63 (ארבלי, גר, ורמון, רזזי). נח"ל: 1 מתוך 22 (יוסף תמיר). ל"ע: 2 מתוך 4 (גולן ואליעזר, שחיכו לתורם לנאום). מק"י: 1 (מיקוניס). נעדרו כליל כל סיעות המפד"ל, אגו"י, המרכז החופשי, רק"ח, פא"י, וכמובן הסיעות הערביות ובר-גוריון.